

УДК 745

DOI 10.32461/2226-3209.2.2025.338974

Цитування:

Гатеж Н. В. Килимова вишивка: культурна спадщина та сучасні інтерпретації. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв* : наук. журнал. 2025. № 2. С. 231–237.

Гатеж Наталія Василівна,
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри
декоративно-прикладного та образотворчого
мистецтва Чернівецького національного
університету імені Юрія Федьковича
<https://orcid.org/0000-0002-0337-8258>
n.gatezh@chnu.edu.ua

Hatezh N. (2025). Punch Needle Embroidery: Cultural Heritage and Modern Interpretations. National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts Herald: Science journal, 2, 231–237 [in Ukrainian].

КИЛИМОВА ВИШИВКА: КУЛЬТУРНА СПАДЩИНА ТА СУЧАСНІ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ

Мета роботи – дослідження килимової вишивки як важливої складової культурної спадщини, вивчення її історичних витоків та значення в традиційній культурі, а також аналіз сучасних інтерпретацій цього мистецтва у контексті збереження автентичності та адаптації до сучасних реалій. **Методологія дослідження** полягає в застосуванні низки підходів: аналітичного – для осмислення літератури з теми статті; міждисциплінарного, що дало змогу всебічно вивчити фактологічний матеріал та отримати обґрунтовані висновки; системного з використання цілого спектру методів (семіотичного, культурологічного, історичного, теоретичного узагальнення) – з метою комплексного осягнення заявленої теми та ін. **Наукова новизна** статті полягає у дослідженні унікального мистецтва килимової вишивки, яке розглядається як важливий елемент культурної спадщини України. **Висновки.** Автор аналізує важливість килимової вишивки як елементу національної культурної спадщини. Відзначено, що цей вид мистецтва не лише відображає традиційні естетичні і символічні аспекти, але й сприяє збереженню ідентичності та передачі культурних цінностей між поколіннями. Також підкреслюється активний вплив сучасних тенденцій на реінтерпретацію традиційних мотивів, що дозволяє адаптувати килимову вишивку до потреб сучасності, зберігаючи її автентичність; наголошено на необхідності підтримки майстрів і популяризації цього мистецтва в контексті глобалізації та змін культурного простору, забезпечуючи його актуальність у сучасному світі.

Ключові слова: культурна спадщина, вишивка, об'ємна вишивка, килимова вишивка, набивна техніка, декоративне мистецтво.

Hatezh Nataliia, Candidate of Pedagogical Science, Associate Professor at the Department of Decorative and Applied and Fine Arts, Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University

Punch Needle Embroidery: Cultural Heritage and Modern Interpretations

The purpose of the work is to study carpet embroidery as an important component of cultural heritage, the study of its historical origins and importance in traditional culture, as well as the analysis of modern interpretations of this art in the context of preserving authenticity and adaptation to modern realities. **The research methodology** is to apply a number of approaches: analytical – to understand literature on the topic of the article; interdisciplinary, which made it possible to study the factual material comprehensively and obtain reasonable conclusions; systemic with the use of a whole range of methods (semiotic, cultural, historical, theoretical generalisation) – for the purpose of comprehensive comprehension of the declared topic. **The scientific novelty** of the article is the study of the unique art of carpet embroidery, which is considered as an important element of Ukraine's cultural heritage. **Conclusions.** The author analyses the importance of carpet embroidery as an element of national cultural heritage. It is noted that this type of art not only reflects the traditional aesthetic and symbolic aspects, but also contributes to the preservation of identity and the transmission of cultural values between generations. The active influence of current trends on the reinterpretation of traditional motives is also emphasised, enabling you to adapt carpet embroidery to contemporary needs while maintaining its authenticity. The need to support the masters and popularise this art in the context of globalisation and changes in cultural space is emphasised, ensuring its relevance in the modern world.

Keywords: cultural heritage, embroidery, voluminous embroidery, punch needle embroidery stuffed technique, decorative art.

Актуальність теми полягає у необхідності збереження та популяризації унікальних традицій вишивки, де килимова вишивка виступає не лише частиною культурної спадщини, але й відображенням етнічної самобутності та історичного надбання українського народу, зокрема буковинського регіону. В сучасних умовах виникає нагальна потреба адаптувати цю форму мистецтва до нових реалій і знаходити способи її осмислення, здатні зацікавити ширшу аудиторію. Використання традиційних елементів вишивки у сучасному дизайні, текстильній індустрії та декоративному мистецтві підкреслює її значення та сприяє зміцненню культурної ідентичності. Техніка килимової вишивки є одним зі значущих видів декоративно-ужиткового мистецтва, поширених на території України. Водночас, її потенціал залишається недостатньо реалізованим серед сучасних митців для створення текстильних декоративних композицій. У публікаціях часто порушується проблема адаптації цієї спадщини до сучасних дизайнерських трендів, де традиційні орнаменти гармонійно інтегруються в текстильний і інтер'єрний дизайн.

Аналіз досліджень і публікацій дозволяє визначити основні вектори досліджень, їхній змістовий наповнення та актуальність для збереження культурної спадщини України. Науковці звертають увагу на історичний і етнографічний аспекти виникнення килимової вишивки, її роль у формуванні локальної ідентичності, а також на технологічні особливості цього ремесла. Важливою частиною досліджень є аналіз трансформацій традиційних мотивів у сучасному культурному і дизайнерському контекстах.

У публікаціях часто підкреслюється необхідність збереження автентичності технік та орнаментики, водночас привертаючи увагу до її нових інтерпретацій у сучасному мистецтві та декоративно-ужиткових виробках.

Дослідженням української вишивки, етимологією, семантикою та регіональними аспектами займалися: Т. Кара-Васильєва, Н. Кузнєцова, Р. Тишкевич, О. Піскун, Т. Чорноморець, М. Шкрібляк, та ін. [3, 4, 5, 7, 8].

Одне з найповніших, визначень терміну «вишивка» на думку дослідників, подає Т. Кара-Васильєва в Енциклопедії Сучасної України, де дослідниця підсумувала регіональні особливості української вишивки [3].

Історіографічний огляд наукового доробку вітчизняних дослідників регіональних особливостей української вишивки знаходимо у публікаціях В.Капелюшного та Л. Сіренко. Т. Васильєва вивчала методику навчання килимової вишивки з учнями на уроках трудового навчання [9].

Окремо досліджуються питання використання килимових елементів у моді, архітектурі та дизайні інтер'єрів. Серед основних викликів, які обговорюються в наукових роботах, виділяються проблеми глобалізації, комерціалізації та втрата автентичності ремесла. Разом із тим, акцентується на важливості адаптації культурної спадщини до сучасних умов через новітні методи популяризації, такі як освітні проекти, виставки та інтеграція мотивів у цифрові медіа. Таким чином, тема килимової вишивки є багатоаспектною та надзвичайно актуальною для вивчення й підтримки культурного надбання регіону, оскільки поєднує історичне дослідження з практичним застосуванням у сучасному культурному контексті.

Глибокий аналіз наукових джерел дав можливість констатувати, що не так багато дослідників вивчали питання регіонального розповсюдження даного виду мистецтва по території сучасної України. Що і зумовило посилення пізнавального інтересу до більш детального вивчення даного питання.

Мета дослідження. Метою дослідження є аналіз цікавого виду декоративного мистецтва – килимової вишивки, її культурної цінності, традиційного значення та сучасних інтерпретацій.

Виклад основного матеріалу. Одним із численних видів вишивки, поширених на теренах нашої країни, є килимова вишивка. Вона виникла ще в епоху Середньовіччя і залишається популярною й донині. Особливості декорування та виготовлення предметів у цій техніці роблять її однією з найяскравіших і водночас найпростіших серед декоративного мистецтва. Килимова вишивка використовується для створення різноманітних інтер'єрних рішень, таких як панно, гобелени чи килими. Також нерідко можна зустріти аксесуари, прикрашені у такий спосіб [2].

Килимова вишивка (так звана *punch needle embroidery*) — це техніка об'ємної вишивки, де за допомогою спеціальної голки нитку протягують через тканину, утворюючи м'який і пухнастий ворс. Методика полягає у тому, що нитка закріплюється з одного боку тканини, а з іншого формується рельєфний візерунок із

ворсу. Це спосіб вишивки за допомогою коврової голки (з англ., «punch needle»), а саме — пробивання ниток через тканину, формуючи петлі зі звороту. Саме тому даний вид об'ємної вишивки ще називають «петельною» «набивною», а за кордоном — «punch needle» (через назву голки).

Варто зазначити, що хоча ця техніка має глибокі традиційні корені, її точне походження визначити складно, адже подібні методи створення вишивки незалежно виникали в різних культурах. Техніка килимової вишивки включає в себе використання голки для створення візерунків і текстур на тканині, часто із застосуванням різних швів і технік.

Килимова вишивка має різні назви, зокрема: «punch needle», «коврова техніка», «вишивка набивною голкою», «коврове плетіння». Цей термін є водночас знайомим і новим у нашому житті. Багато хто пам'ятає цю техніку ще з часів своїх бабусь, які створювали килими таким способом, а дехто лише нещодавно відкрив для себе цю творчість, спостерігаючи за виробами в ковровій техніці на платформі Instagram.

За останні роки килимова вишивка набирає великої популярності. Як часто буває, цей тренд почався в Америці та Європі, а згодом поступово дійшов і до наших країв. Килимова вишивка, також звана «петльовою вишивкою», є унікальною технікою створення петель на тканині за допомогою спеціальної голки. Цей метод дозволяє створювати щільні й пухнасті візерунки, які додають виробам об'єму та виразної текстури. На відміну від класичної вишивки, де нитки проходять через тканину, килимова голка проколює матеріал, залишаючи петлі на його поверхні. Спочатку

ця техніка використовувалася переважно для виготовлення килимів, але сучасні майстри відкрили для неї нові можливості, застосовуючи її для оздоблення одягу, аксесуарів і предметів інтер'єру.

Історія появи цієї техніки бере свій початок у Йоркширі, на фабриці з виробництва килимів. Працівникам фабрики дозволялося брати додому залишки вовни, які більше не підходили для виробничих цілей. Ці шматочки вовни, відомі як труми, мали розмір приблизно 9 дюймів і використовувалися майстрами для створення власноруч зроблених килимів. За допомогою простого гачка з дерев'яною ручкою вони протягували ці обривки через основу з сітчастої тканини, виготовляючи таким чином затишні текстильні вироби для своїх осель. [10].

Згодом, завдяки еміграції до східного узбережжя США та Канади, ця ремісничка техніка отримала подальший розвиток. Вона стала популярним способом створення яскравих декоративних килимів власноруч, особливо серед бідніших верств населення цих регіонів. У той час це було дуже актуально, адже більшість будинків XIX століття мали прості та малоестетичні підлоги. З поступовим покращенням рівня життя, спричиненим промисловою революцією, змінилися й матеріали для виготовлення килимів: вони стали якіснішими та різноманітнішими. У цей період з'явилися майстри, які почали створювати дизайнерські килими на замовлення. Це ремесло перетворилося для них на стабільне джерело доходу й стало важливим елементом культурного вираження (див. Рис.1).

Рис. 1. Виготовлення килимаву техніці килимової вишивки

Варто відмітити, що техніка килимової вишивки в Україні набула популярності у XX столітті. Після закінчення Другої світової війни на нашу територію її привезли жінки-

військові та колишні полонені з Німеччини, де вони опанували це ремесло. Килимова вишивка швидко завоювала популярність завдяки своїй новизні, доступності, простоті

виконання та винятковий естетичний привабливості, що дозволяла кожному проявити творчий потенціал.

Ця техніка набувала регіональних особливостей, які відобразилися у різноманітних місцевих назвах: вибійка, вибивання, килимова вишивка, килимова гладь, набивна гладь. Для роботи використовували спеціально модифіковані голки, найчастіше виготовлені з товстих крапельничних чи ветеринарних голок. Такі голки вдосконалювали шляхом просвердлювання додаткового отвору, що полегшувало заправлення нитки. Унікальність цих інструментів лише підкреслювала майстерність і винахідливість українських рукодільниць, які присвячували себе цьому виду мистецтва [6].

Виявляється, українські майстрині часто використовували для вишивки уживані нитки, які діставали з дитячого одягу, старих кофтин чи інших речей. Також у хід йшли муліне, ірис та ті види ниток, які були доступними. Традиційно вони створювали інтер'єрні речі, як-от килими, штори, наволочки, картини та серветки. До сьогодення збереглися також рушники та весільні хустки.

З кінця минулого століття й донині популярність почала набирати вишивка на одязі. Візерунки часто створювали власноруч або запозичували їх у майстрів, переводячи через копіювальний папір. Ще одним методом було використання готових жакардових покривал, на яких вишивали за заданим малюнком, самостійно підбираючи кольорову гаму. Для роботи тканину ретельно натягували на п'яльці, а для великих витворів навіть використовували спеціальні рами [6].

Заглиблення в історію та особливості цих традиційних методів розширює горизонти сучасного мистецтва килимової вишивки. Це не лише допомагає краще усвідомити, як можна зберігати й шанувати культурну спадщину наших предків, але й відкриває можливості для інтеграції новаторських ідей у власну творчу практику. Вивчаючи витоки цього унікального декоративного мистецтва, ми переосмислюємо його значення та функції крізь призму сучасних дизайнерських підходів.

Цікаво, що художнє набивання на тканині, відоме як *punch needle*, або килимова вишивка, або вишивання петлями, далеко не обмежується створенням лише килимів чи килимків. Сьогодні цей вид об'ємної пухнастої вишивки активно використовують для декору жіночих аксесуарів, виготовлення дитячих іграшок, оформлення модного одягу,

створення панно та картин. Основним інструментом у цій техніці є спеціальна голка, що має форму металевої трубки, зрізаної під кутом 45°, з вушком біля вістря, обмежувачем для регулювання висоти ворсу й зручною ручкою. Тип тканини для основи підбирається відповідно до товщини голки. Найбільш вдалою основою вважається вовняна однотонна тканина з полотняним переплетенням, хоча також використовуються льон, канва чи мішкловина. Головне, щоб основа була достатньо щільною, адже петлі тримаються виключно завдяки тертю.

Для художнього набивання використовують різноманітні нитки: муліне, шовкові, вовняні, акрилові, нитки ірис, пряжу для в'язання чи навіть вузькі стрічки. Відтворення малюнка в цій техніці досить просте. Тканину-основу натягують на підрамник або п'яльці, після чого переносять контури малюнка (з урахуванням того, що вся робота виконується з виворітного боку, тому ескіз необхідно наносити в дзеркальному відображенні). Далі кольоровими нитками щільно заповнюють елементи малюнка, розташовуючи стібки дуже близько один до одного. Регулюючи висоту ворсу та підстригаючи петлі, можна надати поверхні готового виробу рельєфу й створити цікаві текстурні ефекти.

Закінчені вироби з килимовою вишивкою можна додатково прикрасити китицями, гудзиками, намистинами, елементами з дерева чи металу, шкірою та іншими декоративними деталями [7].

На даний час килимова вишивка набуває нового значення, де краса та витонченість цього мистецтва гармонійно поєднуються з його глибокими історичними коренями самотності та творчості. Сьогодні майстри активно застосовують цю техніку для створення подушок, настінних панно, аксесуарів та інших виробів, вражаючи сміливими дизайнерськими рішеннями й оригінальними кольоровими комбінаціями. Такий свіжий підхід контрастує з переважно стриманими й темними тонами візерунків, характерних для багатьох традиційних виробів декоративного мистецтва.

Еволюція та поширення:

Стародавнє мистецтво. Вишивка, зокрема різновиди гладі, бере початок із глибини віків. Це ремесло супроводжувало людство з давніх часів, зберігаючи й розвиваючи культурну спадщину.

Різнноманіття технік. Сьогодні існує чимало різновидів вишивки, кожен із яких має

свої особливості в техніці виконання та унікальні візерунки, що відображають історичні й регіональні традиції.

Сучасна килимова вишивка. Останнім часом килимова вишивка набула значної популярності завдяки її простоті у виконанні та можливостям створення оригінальних виробів – килимків, подушок, панно тощо.

Основні критерії популярності даного виду декоративного мистецтва:

- Простота виконання: техніка підходить навіть для початківців і не потребує довготривалого навчання.

- Об'ємність і 3D-ефекти: завдяки ворсовій структурі можна створювати рельєфні та «живі» візерунки.

- Необмежена творчість: використання різних видів пряжі дозволяє експериментувати з кольорами, фактурами та дизайнами.

- Декор для інтер'єру: ця техніка відкриває простір для виготовлення унікальних предметів декору – від килимів та подушок до стильних сумок чи елементів настінного арт-декору. Тому вважаємо, що килимова вишивка – це не лише прекрасна

техніка для творчого самовираження, а й спосіб наповнити оселю теплом і затишком власноруч створених речей.

Дане дослідження в галузі килимової вишивки, як виду декоративного мистецтва, є дуже близьким для авторки, оскільки в дитинстві виготовляла вироби в даній техніці. У її сім'ї на Буковині бабуся Ольга Петеляк та мама Клавдія Слюсарчук займалися різними видами декоративного мистецтва, зокрема серед них: вишивка, ткацтво, в'язання гачком та спицями, макраме, народна вишивка, бісероплетіння та ін. Ще з дитинства ввібрала любов та шану до людей мистецтва, да українських традиції та звичаїв. Саме килимова вишивка авторці статті припала до душі найбільше, оскільки вона вражала різноманітністю кольорової гами, орнаментики, легкістю виконання, швидкістю виконання та естетичним ефектом. Серед основних виробів були: рушники, серветки, картини, наволочки, килими, які прикрашали побут, були презентовані рідним та друзям, а також були експонованими на регіональних виставках народного мистецтва (див. Рис.2).

Рис. 2. Наволочка для подушки, вишита в техніці килимової вишивки (майстриня Клавдія Слюсарчук, с. Банилів-Підгірний, Сторожинецький р-н., Чернівецька обл., кінець 1990-х рр.)

Розглянемо також приклад відродження килимової вишивки на Сумщині. *"Передача досвіду між поколіннями — це важливо. Адже це те, чого ми вже не знайдемо, якщо втратимо. Людей не стає, ми цього не помічаємо, а потім ні в кого буде спитати"*, — зазначає Ірина Перерва, співорганізаторка проекту «Вишиймо стежку між поколіннями».

У селі Шевченкове живе 90-річна майстриня Худан Валентина Микитівна (див.Рис.3.), яка понад сорок років присвятила вишиванню килимів і картин. Валентина Худан, як і більшість мешканців

Шевченкового, почала займатися вишивкою в часи, коли ніщо інше не було доступним, а прикрашати оселю можна було лише тим, що створено власноруч.

Сьогодні вона належить до небагатьох, хто продовжує цю справу, працюючи навіть на старих простирадлах і підковдрах.

У наш час відрадно, що місцеві активістки, Лариса Рибалко та Ірина Перерва, започаткували майстер-класи з килимової техніки вишивки для всіх охочих. Ірина Перерва ділиться своїм досвідом, зазначаючи, що килимова вишивка на перший погляд

здається простою, але вимагає великої майстерності і терпіння. Спершу організаторки зіткнулися з проблемою – придбані голки виявилися не придатними для роботи. Тільки завдяки власним інструментам майстрині вдалося провести заняття. Пізніше жінки самостійно вдосконалили придбані голки, заточуючи їх наждачкою, щоб уникнути подібних труднощів у майбутньому [1].

Рис. 3. Майстриня килимової вишивки Худан Валентина, с.Шевченкове, Сумська обл.

Далі зупинимося на сучасних тенденціях розвитку неповторної техніки – килимової вишивки. Об'ємні аксесуари. Сережки та брошки – невеликі пухнасті візерунки можна закріпити на основі біжутерії, створюючи оригінальні прикраси. Ремені та пояси – шматок килимової вишивки можна вставити в ремінь або пояс, зробивши його ефектним акцентом в образі. Декор взуття. Звичайні капці або навіть кеди можна перетворити на арт-об'єкт, додавши пухнасті візерунки. Наприклад, м'які квіткові елементи на домашніх капцях або яскраві вставки на кросівках. Обкладинки для книг та блокнотів. Створюйте м'які, приємні на дотик обкладинки для щоденників та книг. Це не лише гарно, а й приємно тримати в руках. Килимова вишивка в інтер'єрі. М'які панно – замініть класичні картини на стіні на об'ємні композиції.

Наукова новизна полягає у вивченні впливу модернізаційних процесів на розвиток традиційної килимової вишивки на території України та Буковини зокрема. Водночас, це супроводжується викликами, пов'язаними із втратою автентичності та ризиком спрощення чи комерціалізації стародавніх технік.

Рис. 4. Сучасні вироби в техніці килимової вишивки

Висновки. Килимова вишивка, як частина культурної спадщини України, є унікальним явищем, що відображає історичну самобутність, традиції та естетичні цінності українського народу. Дослідження показує, що килимова вишивка не лише зберегла своє значення як символ культурної унікальності, але й адаптувалась до сучасних потреб, що знайшло вираження у дизайні, моді та мистецтві. Завдяки поєднанню традиційних елементів із новітніми формами, вона

продовжує розвиватися, зберігаючи зв'язок між минулим і сьогоденням та є важливим джерелом культурного натхнення.

Література

1. «Вишиймо стежку між поколіннями» – як на Сумщині відновлюють килимову вишивку та еднають покоління. URL: <https://rubryka.com/article/na-sumshhyni-vidnovlyuyu-t-kylymovu-vyshyvku/> (дата звернення: 10.05.2025).

2. Бородкіна М. Історія розвитку килимової вишивки / М. Бородкіна // *Наукова студентська конференція секції кафедри технологічної та професійної освіти і декоративного мистецтва: матеріали доп. Хмельницький: ХНУ. 2024. С. 6–9.*

3. Кара-Васильєва Т. В. *Вишивка. Енциклопедія Сучасної України. Т. 4. Київ, 2005. С. 471–472.*

4. Кара-Васильєва Т. В. *Історія української вишивки. Київ : Мистецтво, 2008. 464 с.*

5. Кара-Васильєва Т., Чорноморець А. *Українська вишивка. Київ, 2002.*

6. Килимова вишивка в Україні XX ст. URL: <https://www.prekrasastudio.com/blog/57-kylymova-vyshyvka-vukraini-khkhst> (дата звернення: 10.05.2025).

7. Піскун О.М. Різновиди об'ємної вишивки як джерело творчого натхнення / О. М. Піскун, Н. О. Кузнецова/ *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Педагогічні науки. 2016. Вип. 140. С. 332–336. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VchdpuP_2016_140_79I* (дата звернення: 10.05.2025).

8. Тишкевич Р. Українська народна вишивка, на прикладі поліського краю. *Декоративно-прикладне мистецтво Рівненщини : колективна монографія / упор. і наук. ред. В. Г. Виткалов. Рівне: ПП ДМ. 2010. С. 34–41.*

9. Трудове навчання в школі : науково-методичний журнал. Харків. (211/212) / Васильєва, Т. Ю. *Килимова вишивка: 10-11 клас. 2019. N 7/8 С.6-10.*

10. History of Punch Needle: URL: <https://amyoxford.com/pages/gallery> (дата звернення: 10.05.2025).

References

1. 'Let's Get the Path between Generations' – How in Sumy Region the Carpet Embroidery is Being Restored and Generations are United. (n.d). Retrieved from <https://rubryka.com/article/na-sumshhyni-vidnovlyuyut-kylymovu-vyshyvku/> [in Ukrainian].

2. Borodkina M. (2024). The History of Carpet Embroidery. *Scientific Student Conference of the Department of Technological and Professional Education and Decorative Arts. Khmelnytskyi*, 6–9 [in Ukrainian].

3. Kara-Vasyliieva, T. V. (2005). *Embroidery. Encyclopaedia of Modern Ukraine*, 4. Kyiv, 471–472 [in Ukrainian].

4. Kara-Vasyliieva, T. V. (2008). *History of Ukrainian Embroidery*. Kyiv [in Ukrainian].

5. Kara-Vasyliieva, T., & Chornomorets, A. (2002). *Ukrainian Embroidery*. Kyiv [in Ukrainian].

6. *Carpet Embroidery in Ukraine in the 20th Century*. (n.d.). Retrieved from <https://www.prekrasastudio.com/blog/57-kylymova-vyshyvka-vukraini-khkhst> [in Ukrainian].

7. Piskun, O.M., & Kuznetsova, n. O. (2016). Types of Three-Dimensional Embroidery as a Source of Creative Inspiration. *Bulletin of Chernihiv National Pedagogical University. Series: Pedagogical Studies*, 140, 332–336. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/VchdpuP_2016_140_79JI [in Ukrainian].

8. Tyshkevych, R. (2010). Ukrainian Folk Embroidery, as Exemplified by the Polissia Region. *Decorative and Applied Arts of Rivne Region: Collective Monograph*. 34–41 [in Ukrainian].

9. Vasyliieva, T. Yu. (2019). Carpet Embroidery: Grades 10-11. *Labour Training at School*, 7/8, 6–10 [in Ukrainian].

10. History of Punch Needle. (n.d.). Retrieved from <https://amyoxford.com/pages/gallery> [in English].

*Стаття надійшла до редакції 12.05.2025
Отримано після доопрацювання 13.06.2025
Прийнято до друку 23.06.2025*